

C2110 Operační systém UNIX a základy programování

9. lekce

bash – dokončení (skoro)

Petr Kulhánek

kulhanek@chemi.muni.cz

Národní centrum pro výzkum biomolekul, Přírodovědecká fakulta
Masarykova univerzita, Kamenice 5, CZ-62500 Brno

Domácí úkoly

Pokyny:

1. Uvedené úkoly jsou pro **pokročilé studenty**.
2. **Cílem úkolů je rozvinout vaši schopnost řešit problémy, který jsou zdánlivě neřešitelné z pohledu možností a zdrojů, které máte k dispozici.** V případě jazyka bash se jedná převážně o možnost pracovat pouze s celočíselnou aritmetikou a omezený způsob vykreslování na terminál.

Zadání:

1. Vykreslete kruh z písmen "X". Poloměr kruhu zadá uživatel po spuštění skriptu.
2. Vykreslete kružnici z písmen "X". Poloměr kružnice zadá uživatel jako první argument skriptu.

➤ Příkaz test

- porovnávání celých čísel a řetězců

➤ Cyklus

- for vs while, for in, přeměrování a roury

Příkaz test, celá čísla

Příkaz **test** slouží k porovnávání hodnot a testování typů souborů a adresářů (man bash, man test). V případě, že je test splněn, je návratová hodnota příkazu nastavena na 0 (pravda).

Porovnávání celých čísel:

```
test číslo1 operator číslo2
```

Operátor:

- eq** rovná se (equal)
- ne** nerovná se (not equal)
- lt** menší než (less than)
- le** menší než nebo rovno (less or equal)
- gt** větší než (greater than)
- ge** větší než nebo rovno (greater or equal)

~~!=~~	~~nerovná se~~
~~==~~	~~rovná se~~
~~<~~	~~menší~~
~~<=~~	~~menší nebo rovno~~
~~>~~	~~větší~~
~~>=~~	~~větší nebo rovno~~

Alternativní zápis:

```
[[ číslo1 operator číslo2 ]]
```

musí být mezery

Příkaz test, řetězce

Porovnávání řetězců

```
test retezec1 operator retezec2  
[[ retezec1 operator retezec2 ]]
```

Operátor :

== řetězce jsou identické (lze použít i **=**)
!= řetězce se liší

Testování řetězců

```
test operator retezec1  
[[ operator retezec1 ]]
```

Operátor :

-n testuje zda-li řetězec **nemá** nulovou délku
-z testuje zda-li řetězec **má** nulovou délku
-f testuje zda-li je řetězec název existujícího **souboru**
-d testuje zda-li je řetězec název existujícího **adresáře**

Příkaz test, logické operátory

Logické operátory:

`||` logické nebo
`&&` logické ano
`!` negace

- Pomocí logických operátorů, lze vytvářet složitější podmínky.
- Pokud neznáme prioritu operátorů nebo si nejsme jisti, tak používáme kulaté závorky.
- Bash používá **líné vyhodnocování** podmínek, které spočívá ve vyhodnocování pouze té části složené logické podmínky, kterou je nutné vyhodnotit pro zjištění výsledné logické hodnoty.

Příkaz test, příklady

```
[[ (I -ge 5) && (I -le 10) ]]
```

Je hodnota proměnné I v intervalu <5;10>?

```
[[ (I -lt 5) || (I -gt 10) ]] nebo [[ !((I -ge 5)&&(I -le 10)) ]]
```

Je hodnota proměnné I mimo interval <5;10>?

```
[[ I -ne 0 ]]
```

Je hodnota proměnné I různá od nuly?

```
[[ "$A" == "test" ]]
```

Obsahuje proměnná A řetězec "test"?

```
[[ "$A" != "test" ]]
```

Obsahuje proměnná A jiný řetězec než "test"?

```
[[ -z "$A" ]]
```

Obsahuje proměnná A prázdný řetězec?

```
[[ -f "$NAME" ]]
```

Existuje soubor, jehož jméno je v proměnné NAME?

```
[[ ! (-d "$NAME") ]]
```

Neexistuje adresář, jehož jméno je v proměnné NAME?

Cvičení I

1. Napište skript, který se uživatele postupně zeptá na dvě čísla. Po jejich zadání vypíše jejich podíl. Ve skriptu ošetřete možnou chybu při dělení nulou.
2. Napište skript, který vytvoří adresář, jehož jméno zadá uživatel po spuštění skriptu. Ošetřete chybovou situaci způsobenou tím, že vytvářený adresář již existuje.
3. Napište skript, který se dotáže na celé číslo. Skript pak otestuje, zda-li se skutečně jedná o celé číslo.

Cyklus pomocí for

Cyklus (smyčka) je řídicí struktura, která opakovaně provádí posloupnost příkazů. Opakování i ukončení cyklu je řízeno podmínkou.

provede se před spuštěním cyklu
(inicializace počítadla)

pokud je podmínka splněna, vykonají se
příkazy prikaz1 a další

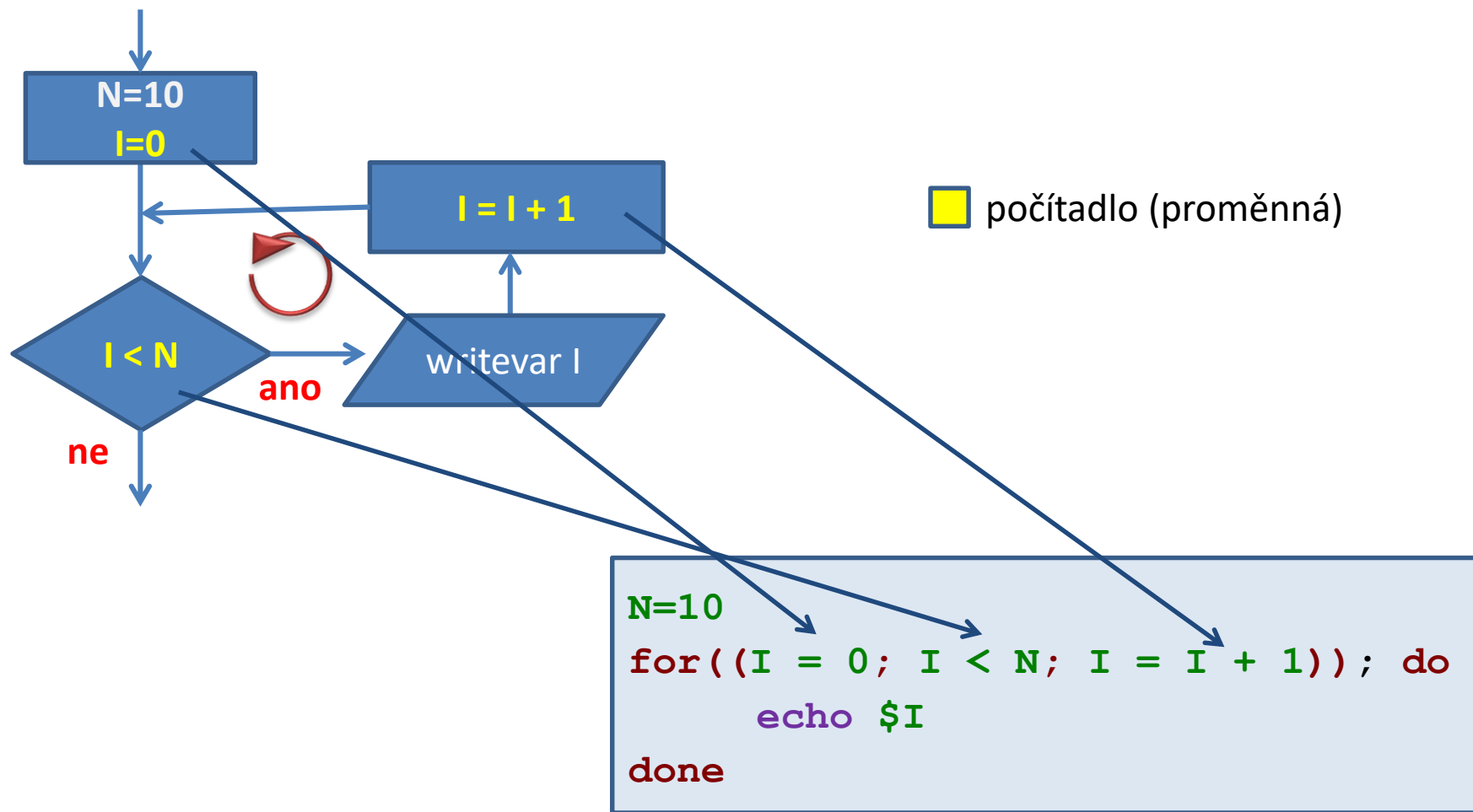
```
for( (inicializace; podminka; zmena) )  
do  
    prikaz1  
    ...  
done
```

aktualizace počítadla po
vykonání příkazů

Kompaktní zápis:

```
for( (inicializace; podminka; zmena) ); do  
    prikaz1  
    ...  
done
```

Cyklus pomocí for a vývojový diagram

Cyklus pomocí for versus while

```
for((I=1;$I <= 10;I++)); do
    echo $I
done
```

provede se před spuštěním cyklu
(inicializace počítadla)

Kromě změny počítadla na konci cyklu, je možné provádět i další změny v těle cyklu. Toto se však **NEDOPORUČUJE**, protože to snižuje čitelnost kódu.

pokud je podmínka splněna, vykonají se příkazy v bloku do/done

```
I=1
while [[ $I -le 10 ]]; do
    echo $I
    (( I = I + 1 ))
done
```

aktualizace počítadla po vykonání příkazů

Změnu počítadla je možné provádět **kdekoliv** v těle cyklu (i na více místech).

Cyklus pomocí for, použití

Vypíše čísla 1 až 10

```
for((I=1;I <= 10;I++)); do
    echo $I
done
```

Proměnná **I** má roli **počítadla**.

Inicializace se řídí volnými pravidly, jelikož je výraz uveden v (( )) bloku.

Změna:

Lze použít libovolný výraz, který je možné interpretovat v (( )) bloku, např.

- ++ hodnotu proměnné zvýší o jedničku
- hodnotu proměnné sníží o jedničku
- další ....

Vypíše čísla 10 až 1

```
for((I=10;I >= 1;I--)); do
    echo $I
done
```

Podmínka:

Lze použít následující porovnávací operátory:

!=	nerovná se
==	rovná se
<	menší
<=	menší nebo rovno
>	větší
>=	větší nebo rovno

Lze použít pouze na celá čísla v (( )) .

Cyklus pomocí for, změna počítadla

Pokud lze proměnnou interpretovat jako celé číslo, lze použít následující aritmetické operátory:

++ hodnotu proměnné zvýší o jedničku

A++

-- hodnotu proměnné sníží o jedničku

A--

+ sečte dvě hodnoty

A = 5 + 6

A = A + 1

- odečte dvě hodnoty

A = 5 - 6

A = A - 1

* vynásobí dvě hodnoty

A = 5 * 6

A = A * 1

/ vydělí dvě hodnoty (celočíslné dělení)

A = 5 / 6

A = A / 1

A=A+3

+= k proměnné přičte hodnotu

A += 3

A += B

-= od proměnné odečte hodnotu

A -= 3

A -= B

*= proměnnou vynásobí hodnotou

A *= 3

A *= B

/= proměnnou podělí hodnotou

A /= 3

A /= B

Vnořování cyklů

Řídící skupiny cyklů lze do sebe libovolně vnořovat.

```
for ((I=1; I <= 10; I++)); do
  for ((J=1; J <= 10; J++)); do
    echo "$I $J"
  done
done
```

vnější cyklus

vnitřní cyklus

```
for ((I=1; I <= 10; I++)); do
  for ((J=1; J <= I; J++)); do
    echo "$I $J"
  done
done
```

počítadlo vnějšího cyklu může ovlivňovat chování vnitřního cyklu

Počet vnoření není omezen. Lze kombinovat s jinými cykly (while, until, for in) nebo podmínkami.

Cvičení II

1. Napište skripty v jazyce bash pro Úkol 1 a 2, místo cyklu pomocí while použijte cyklus pomocí for. Rozměr vykreslovaného obrazce nechť uživatel zadá jako první argument skriptu. Skript otestuje, zda-li je zadán správný počet argumentů a zda-li je první argument celé číslo větší než nula.
2. Upravte řešení Úkolu 1 tak, aby se vykresloval obdélník. Rozměry obdélníku bude uživatel zadávat interaktivně po spuštění skriptu.

Úkol 1

Do terminálu vytiskněte čtverec se znaků **X**. Délku strany čtverce zadá uživatel.

```
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X X
```

To, že se nejedná vzhledově o čtverec, ignorujte. Počet znaků **X** na řádku a počet řádků však musí být stejný.

Úkol 2

Do terminálu vytiskněte pravoúhlý trojúhelník se znaků **X**, tak aby jedna odvěsna byla umístěna nahoře a druhá na levé straně. Délku odvěsny zadá uživatel.

```
X X X X X X X X X X
X X X X X X X X X
X X X X X X X X
X X X X X X X
X X X X X X
X X X X X
X X X X
X X X
X X X
X X
X
```

Cyklus pomocí for ... in ...

Příkazy v bloku **do/done** (**prikaz1**, ...) se vykonají pro každý prvek v seznamu **LIST**. V daném běhu cyklu obsahuje proměnná **VAR** aktuální prvek ze seznamu **LIST**.

```
for VAR in LIST
do
    prikaz1 $VAR
    ...
done
```

Kompaktní zápis:

```
for VAR in LIST; do
    prikaz1 $VAR
    ...
done
```

Cyklus pomocí `for ... in ...`, seznamy

```
for A in a b c; do
    echo $A
done
```

Cyklus proběhne třikrát, během toho postupně vytiskne znaky **a**, **b**, **c**.

Seznamy položek je vhodné vytvářet programově (pomocí příkazů uvedených v obrácených apostrofech).

```
for A in `ls *.eps`; do
    ./process_file $A
done
```

Příkaz `process_file` se vykoná pro každý soubor s příponou `.eps`, který se nachází v aktuálním adresáři.

```
for A in `seq 1 0.25 10`; do
    printf "%8.3f\n" $A
done
```

Vypíše reálná čísla v intervalu od 1 do 10 s přírůstkem 0,25. Čísla budou uvedeny s přesností tří desetinných míst a zarovnány doprava v poli o délce 8 znaků.

Dokumentace: `man seq`

Přesměrování a roury

Čtení souboru po řádcích:

```
cat soubor.txt | while read A; do
    prikaz2
    ...
done
```

roura

```
while read A; do
    prikaz2
    ...
done < soubor.txt
```

přesměrování

Přesměrování do souboru:

```
for ((I=1;I <= 10;I++)); do
    echo $I
done > soubor.txt
```

Výstup všech příkazů v cyklu je přesměrován do **soubor.txt**.

Přesměrování a roury - příklady

```
for((I=1;I <= 10;I++)); do  
    echo $I  
done > soubor.txt
```

stejná funkcionality

```
rm -f soubor.txt  
for((I=1;I <= 10;I++)); do  
    echo $I >> soubor.txt  
done
```

```
for((I=1;I <= 10;I++)); do  
    echo $I  
    printf "N=%10d\n" $I  
done > soubor.txt
```

rozdílná funkcionality

```
rm -f soubor.txt  
for((I=1;I <= 10;I++)); do  
    echo $I >> soubor.txt  
    printf "N=%10d\n" $I  
done
```

Cvičení III

1. Upravte skripty z předchozího cvičení, tak aby se rozměr obrazce načítal ze standardního vstupu a výsledný obrazec se tisknul do souboru, jehož jméno zadá uživatel opět ze standardního vstupu.
2. Napište skript, který vypíše reálná čísla v intervalu od -10 do 10 s přírůstkem 0,5. Čísla budou uvedena včetně znaménka, zarovnány doprava v poli 10 znaků a uvedeny s přesností na jedno desetinné místo.

Domácí úkoly

Domácí úkol I

Vysvětlete rozdílné chování následujících skriptů. Soubor data.txt obsahuje pět řádků.

```
#!/bin/bash
I=0
cat data.txt | while read A; do
    I=$((I+1))
done
echo $I
```


vypíše číslo 0

```
#!/bin/bash
I=0
while read A; do
    I=$((I+1))
done < data.txt
echo $I
```


vypíše číslo 5

Samostudium

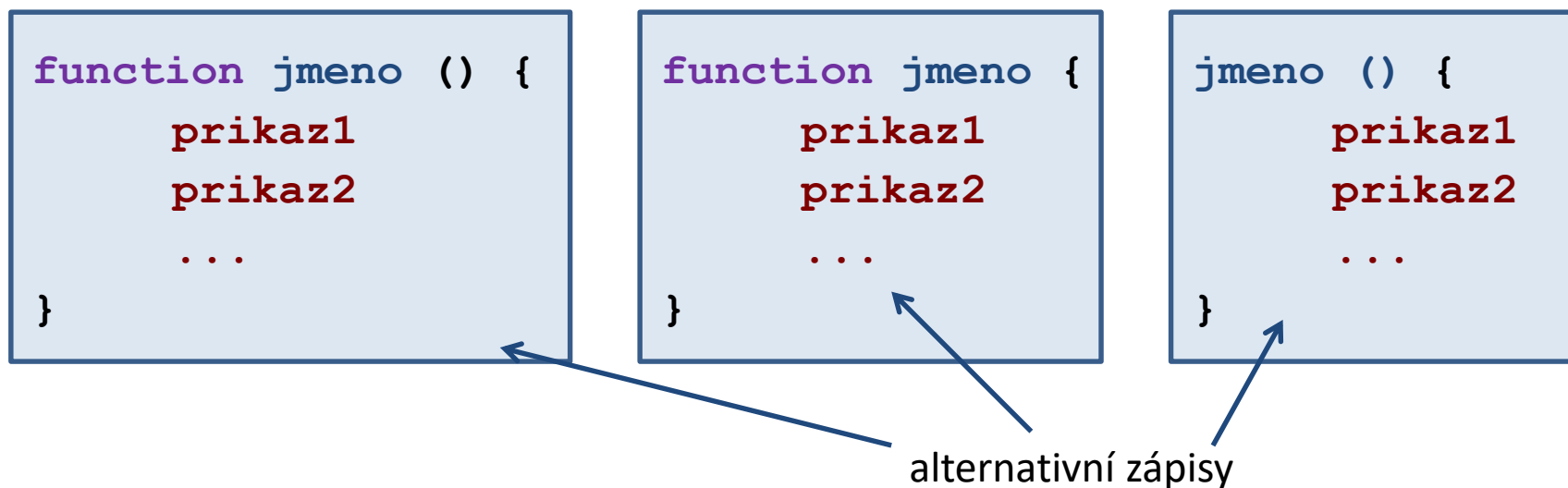
Funkce - pro **pokročilé studenty**.

Funkce - definice

Funkce je konstrukce, která umožňuje seskupit část kódu tak, aby jej bylo možné snadno použít na více místech skriptu. Funkce tedy usnadňuje a zpřehledňuje zápis opakovaných úkonů.

Definice:

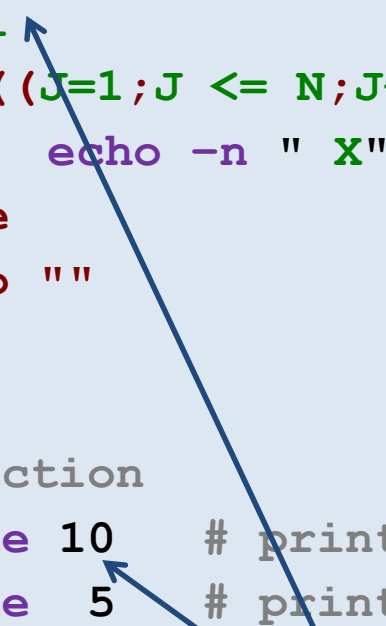

Argumenty funkce se nedeklarují, nedochází tedy k žádné kontrole v počtu argumentů, typové kontrole, funkce nelze přetěžovat. Zadané argumenty jsou dostupné přes speciální proměnné #, 1 až 9, *. Funkce se volají jako existující příkaz. **Proměnné ve funkci jsou globální** (lze změnit pomocí klíčového slova local). Dokumentace: man bash, sekce FUNCTIONS.

Funkce – použití

```
# print line - the length is in the first argument
function print_line () {
    N=$1
    for((J=1;J <= N;J++)); do
        echo -n " X"
    done
    echo ""
}

# use function
print_line 10 # print line 10 characters long
print_line 5  # print line 5 characters long
```


hodnota argumentu je dostupná ve speciální proměnné **1**

Cvičení

1. Napište jeden skript, který vytiskne čtverec a trojúhelník (podobně jako v úkolu 1 a 2) pro jednu zadanou délku za sebe do terminálu. Ve skriptu identifikujte část, která se opakuje a přepište ji za použití funkce.

```
X X X X
```

```
X X X X
```

```
X X X X
```

```
X X X X
```

```
X X X X
```

```
X X X
```

```
X X
```

```
X
```

To, že se nejedná vzhledově o čtverec, ignorujte. Počet znaků **X** na řádku a počet řádků však musí být stejný.